

Гордієнко Євгенія Петрівна,
аспірантка кафедри управління персоналом та економіки праці,
Харківський регіональний інститут державного управління
Національної академії державного управління при Президентові України,
м. Харків
ORCID 0000-0001-5939-433X

УДК 351/354:35.07

doi: 10.34213/ap.20.02.27

ІНСТИТУЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ УЧАСНИКІВ БОЙОВИХ ДІЙ

Досліджено сучасний стан інституційного забезпечення реалізації державної політики соціального захисту учасників бойових дій. Структуровано основні інститути соціального захисту учасників бойових дій відповідно до рівнів здійснення державної політики. Визначено основні проблемні питання інституційного забезпечення реалізації державної політики соціального захисту учасників бойових дій та можливі шляхи їх вирішення.

Ключові слова: державна політика; соціальний захист; інституційне забезпечення; ветеран; учасник бойових дій.

Постановка проблеми. Високий рівень соціального захисту військово-вослужбовців гарантує ефективне виконання Збройними силами України (далі – ЗСУ) покладених на них завдань, залучення населення до служби та є ключовим імперативом публічної політики в розвинених країнах світу. З 2014 р. законодавчі та виконавчі органи влади України посилили увагу до розвитку системи соціального захисту ветеранів, що відбилось у багатьох нормативних актах соціального спрямування. Державна політика щодо соціального захисту ветеранів, а саме учасників бойових дій (далі – УБД) на сучасному етапі реалізується в умовах адміністративно-політичного реформування та інституційних перетворень. Інституційні зміни в Україні полягають у створенні нових або реорганізації (удосконаленні) існуючих інститутів, трансформації організаційно-кадрової діяльності інституцій, а також налагодження взаємодії між ними.

Зазначимо, що в Україні функціонувала складна, заплутана та не прозора система інститутів (установ та організацій), які реалізували політику соціального захисту ветеранів. В умовах реформування державної політики щодо соціального захисту ветеранів актуальним є аналіз сучасного стану інституційного забезпечення зазначеної сфери та визначення повноважень органів влади відповідно до рівнів здійснення державної політики (місцевого, регіонального, загальнодержавного рівня). Особливу увагу приділено новоствореному Міністерству у справах ветеранів як головному органу в системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики соціального захисту УБД.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретико-методологічні застави формування інституційних механізмів державного управління аналізують у своїх роботах О. Гордєєв, Т. Дракохруст, К. Дубич, М. Кравченко, Е. Лібанова, О. Федорчак та ін. Дослідженню інституційного забезпечення соціальної сфери присвятили роботи такі вчені, як А. Балашов, В. Бабікова, Л. Безтелесна, С. Власенко, Т. Іващенко, О. Кондратенко, Л. Мельничук, Л. Паслова, Л. Пивоварчук та ін. Що стосується комплексного дослідження інституційного забезпечення соціального захисту УБД, особливо, сучасного стану, то таких праць бракує.

© Гордієнко Є. П., 2020

Метою статті є аналіз інституційного забезпечення реалізації державної політики соціального захисту УБД.

Виклад основного матеріалу дослідження. У науковій літературі немає єдиного визначення “інституційного забезпечення”, науковці по-різному трактують його зміст: як сукупність інститутів та інституцій, зв'язків між інститутами, систему норм та нормативів, правил гри, створення організаційних структур та інфраструктур тощо. У широкому розумінні інституційне забезпечення визначають динамічним процесом формування інституцій (правила, які сформовані формальними і неформальними утвореннями) та інститутів (організацій). У вузькому розумінні, як сукупність організацій, закладів і установ різного рівня і статусу, які забезпечують реалізацію державної політики у різних сферах [20].

За умов обмеженого за обсягом дослідження, ми розглянемо інституційне забезпечення як сукупність інститутів, які забезпечують реалізацію державної політики соціального захисту УБД. Державна політика реалізується на трьох рівнях (місцевому, регіональному, загальнодержавному) [4], відповідно до яких ми пропонуємо структурувати основні інститути соціального захисту УБД (рис. 1).

Місцевий рівень передбачає реалізацію органами місцевого самоврядування (далі – ОМС) та місцевими органами виконавчої влади власних самоврядних та делегованих державою повноважень щодо соціального захисту УБД. У зв'язку з проведенням в Україні реформи децентралізації та прийняттям законів “Про співробітництво територіальних громад” [19] та “Про добровільне об'єднання територіальних громад” [16], ОМС надано більше можливостей та ресурсів для самостійного вирішення питань місцевого значення щодо соціального захисту різних груп населення, у тому числі ветеранів – УБД. Зазначимо, що майже у всіх центральних органах виконавчої влади є місцеві представники – відповідні підрозділи, підпорядковані місцевим державним адміністраціям. Також місцеві органи влади мають право створювати власні органи (управління, сектори, відділи тощо) для виконання поставлених завдань щодо соціального захисту та підтримки УБД. Таким чином, місцеві органи виконавчої влади та ОМС стають первинною ланкою забезпечення соціального захисту УБД. Однак зведена інформація про такі органи в усіх областях, містах, районах, ОТГ та селах відсутня. Водночас рівень, ефективність, зміст та якість соціальних послуг, які надаються УБД та їх сім'ям, суттєво відрізняються у кожному регіоні України [2, с. 42]. На сьогодні у взаємодії місцевих державних адміністрацій та ОМС існують проблемні питання, а саме відсутність чіткого законодавчого розмежування повноважень і сфер компетенції, що призводить до дублювання управлінських структур та функцій, надмірних фінансових витрат і зменшення ефективності реалізації державної політики [3].

На регіональному рівні державна політика реалізується ОМС обласного рівня (обласні ради), територіальними органами виконавчої влади (ОДА, регіональні державні служби, центри та ін.), групами та асоціаціями громадянського суспільства, які захищають інтереси з питань соціального захисту УБД на рівні області, регіону. Зважаючи на реформи щодо регіонального розвитку, проведення яких сьогодні є однією з умов ефективного функціонування державних інститутів та розвитком організації публічної влади, регіональний рівень стає базовим у виробленні та реалізації політики, зростає роль громад у розв'язанні проблем УБД.

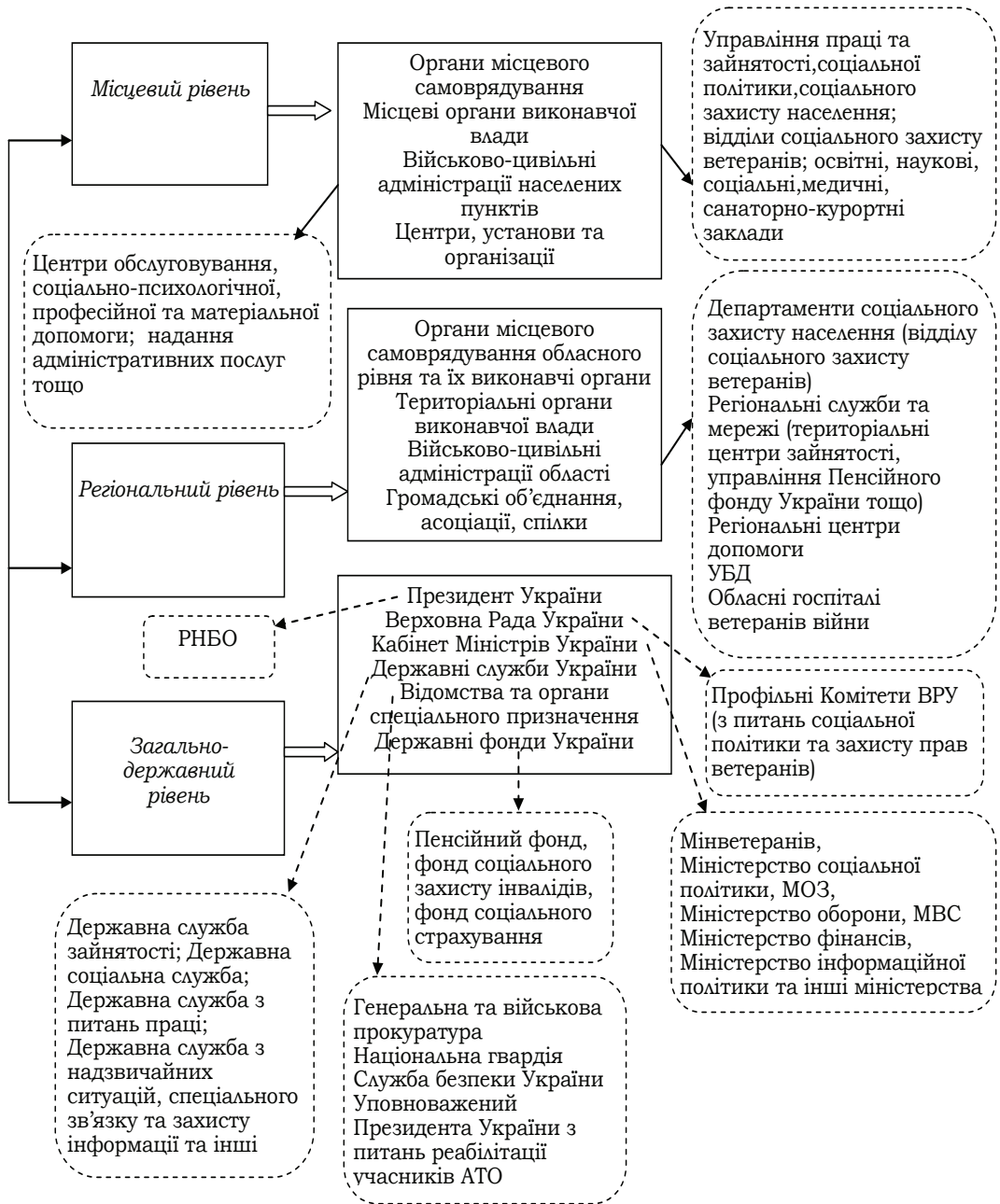

Рис. 1 Основні інститути формування та реалізації державної політики соціального захисту УБД (систематизовано автором за [1; 4; 20])

На загальнодержавному рівні формується державна політика та механізми її реалізації, приймаються законодавчі документи, встановлюються норми та стандарти, визначається порядок, процедури та регламент фінансування бюджетних програм соціального захисту УБД. Загальнодержавний рівень визначає державу основним інститутом організації життя громадян [4, с. 12].

Президент України виступає гарантом прав і свобод громадян, що підтверджує його значимість у системі соціального захисту. Президент забезпечує державну незалежність та національну безпеку, призначає та звільняє з посад вище командування ЗСУ, інших військових формувань; здійснює керівництво у сферах національної безпеки та оборони держави; приймає рішення про використання ЗСУ та інших утворених відповідно до законів України військових формувань. Президенту також належить право законодавчої ініціативи щодо розробки законодавчих актів та накладання вето на прийняті закони (у тому числі щодо соціального захисту УБД) [6]. Також при Президентові України функціонує Рада національної безпеки і оборони України (далі – РНБО), що є координаційним органом з питань національної безпеки та оборони. До компетенції РНБО також відноситься прийняття рішень щодо заходів соціального характеру, які вводяться в дію указами Президента. Визначені РНБО питання соціального захисту УБД можуть бути доручені Кабінету Міністрів України (далі – КМУ) [18].

Верховна Рада України (далі – ВРУ) виступає основним та єдиним інститутом законодавчої влади в Україні, який приймає закони, затверджує Державний бюджет України, визначає основи соціального захисту, форми і види пенсійного забезпечення, затверджує загальнодержавні програми соціального розвитку та соціального захисту (оздоровлення, реабілітація, адаптація, навчання та перекваліфікація) зазначеної категорії осіб. У структурі ВРУ функціонує Комітет з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів. Завданням Комітету є здійснення аналізу законодавчих ініціатив щодо правового статусу і соціального захисту ветеранів, постраждалих учасників Революції Гідності та членів їх сімей; забезпечення увічнення пам'яті загиблих; реабілітації ветеранів війни з числа учасників антитерористичної операції; законодавче регулювання надання соціальних послуг ветеранам, які перебувають у складних життєвих обставинах [9].

Наголосимо на важливості такого інституту, як Кабінет Міністрів України (далі – КМУ), який є вищим органом в системі органів виконавчої влади та разом з профільними міністерствами та відомствами реалізує державну політику, розробляє комплекс заходів щодо соціального захисту УБД, здійснює моніторинг нормативно-правових актів з означеної тематики. Головним органом у системі центральних органів виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізацію державної політики соціального захисту УБД є Міністерство у справах ветеранів, тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України (далі – Мінветеранів), створене на підставі постанови КМУ 28 листопада 2018 р. шляхом реорганізації Державної служби України у справах ветеранів [14].

Основні завдання Мінветеранів:

1. Формування і реалізація державної політики соціального захисту ветеранів та членів їх сімей, зокрема:

– забезпечення психологічної реабілітації, соціальної та професійної адаптації, зайнятості, підвищення конкурентоспроможності на ринку праці, а також технічними та іншими засобами реабілітації, санаторно-курортним лікуванням, житлом;

– надання освітніх послуг, довічних державних стипендій, щорічної виплати до 5 травня разової грошової допомоги (крім організації виплати такої допомоги);

- надання, позбавлення статусу та видачі посвідчень ветеранам;
- збереження психічного здоров'я ветеранів та членів їх сімей;
- вшанування пам'яті ветеранів.

2. Забезпечення прав і свобод ветеранів та членів їх сімей.

3. Забезпечення формування і ведення Єдиного державного реєстру ветеранів війни [15].

Аналіз Положення Мінветеранів свідчить про те, що в межах поставлених завдань передбачено удосконалення та розробка проєктів законодавчих актів, державних цільових програм, проведення моніторингів стану виконання програм, дотримання прав та норм; сприяння популяризації та забезпеченню формування позитивного образу ветерана; удосконалення процедур отримання соціальних послуг; створення і ведення Єдиного державного реєстру ветеранів війни; налагодження взаємодії органів державної влади, місцевого самоврядування та інститутів громадянського суспільства у зазначеній сфері (повний перелік заходів соціального захисту наведено у [15]). Зауважимо, що з метою посилення соціального захисту у структурі Мінветеранів функціонують: Директорат соціального захисту; Директорат реабілітації, медичного забезпечення та соціальної реадaptaції ветеранів; Директорат вшанування пам'яті та формування позитивного образу ветерана; Директорат стратегічного планування, європейської інтеграції та забезпечення взаємодії з органами державної влади [10].

Інституційне середовище реалізації політики соціального захисту УБД також визначає ефективну діяльність Міністерства соціальної політики України (далі – Мінсоцполітики). Зазначимо, що до створення окремої інституції – Мінветеранів, Мінсоцполітики було головним координуючим органом у системі виконавчої влади щодо формування та реалізації політики соціального захисту ветеранів. Мінсоцполітики й надалі координує роботу низки центральних органів виконавчої влади та державних установ (державних служб та фондів). Крім того, Мінсоцполітики бере участь у формуванні та реалізації державної політики щодо соціального захисту ветеранів, а саме їх пенсійного забезпечення, соціальної та професійної адаптації, санаторно-курортного лікування, протезування військовослужбовців (у тому числі УБД) [15].

Інституційне забезпечення передбачає залучення до реалізації політики соціального захисту УБД інших міністерств, які регулюють окремі аспекти соціального захисту. Так, МОЗ формує перелік медичних послуг для ветеранів та членів їх сімей, послуг з психологічної реабілітації, забезпечує лікування у медичних установах поранених бійців.

Міністерство оборони України (далі – Міноборони) та Міністерство внутрішніх справ (далі – МВС) спрямовують свою діяльність на реалізацію гарантій соціального захисту та адаптацію військовослужбовців (у тому числі УБД).

Міністерство фінансів України затверджує паспорта бюджетних програм, визначає організаційно-методологічні засади проведення оцінки ефективності бюджетних програм, проводить оцінку фінансового забезпечення проєктів державних цільових програм, а також здійснює прогнозування та аналіз доходів бюджету та погоджує всі законодавчі ініціативи (у тому числі, що стосуються соціального захисту УБД) [17].

Також важливим є створення інформаційного простору, поширення суспільно важливої інформації та підтримка позитивного іміджу УБД, що відноситься до завдань Міністерства інформаційної політики України.

Як ми зазначали, інститутами реалізації державної політики соціального захисту УБД на загальнодержавному рівні, діяльність яких спрямовується та координується КМУ через Мінсоцполітики, є Державні фонди та Державні служби України. Основними з них є:

– Пенсійний фонд України та його територіальні управління, що реалізує державну політику з питань пенсійного забезпечення УБД та членів їх сімей [11];

– Державні фонди соціального страхування, які забезпечують надання допомоги по тимчасовій непрацездатності, страхові виплати ветеранам, УБД та членам їх сімей відповідно до законодавства [13];

– Державний фонд соціального захисту інвалідів, в контексті досліджуваної теми, забезпечує в межах своїх повноважень осіб з інвалідністю з числа УБД соціальними виплатами, заходами щодо соціальної захищеності, зайнятості та працевлаштування осіб з інвалідністю, реабілітації учасників АТО (забезпечення технічними засобами реабілітації, виготовлення протезно-ортопедичних виробів учасникам АТО тощо) [12];

– Державна служба зайнятості, яка реалізує державну політику щодо зайнятості демобілізованих УБД, а саме працевлаштування, перекваліфікації, відкриття власної справи та інших аспектів трудової діяльності [7];

– Державна служба України з питань праці реалізує державну політику і сфері охорони праці та контролю за додержанням законодавства про працю, зайнятість населення та інше (у тому числі мобілізованих та демобілізованих УБД) [8];

– Державна соціальна служба України, яка розпочала свою роботу у 2020 р. та відповідає за реалізацію державної політики у сфері контролю за наданням соціальних виплат, додержанням вимог законодавства під час надання соціальної підтримки та з питань захисту прав дітей (у тому числі УБД) [5].

Інші відомства та органи спеціального призначення у межах своєї повноважень повинні регулювати фінансове та матеріальне забезпечення бійців, реалізацію їх правових та соціально-економічних гарантій. Водночас 22 листопада 2018 р. Президентом України, з метою забезпечення належних умов для реалізації учасниками бойових дій права на реабілітацію, була введена посада Уповноваженого Президента України з питань реабілітації УБД.

Слід зазначити, що державна політика соціального захисту УБД реалізується великою кількістю установ. Також на всіх рівнях функціонують інститути громадянського суспільства (громадські організації, спілки, асоціації, благодійні фонди тощо). Існування зазначених інститутів не можливе без створення сучасного законодавства, оскільки структура, функції, правила поведінки і відповідальність органів державної влади визначаються нормативно-правовими актами. Відсутність чіткого законодавчого розмежування повноважень і сфер компетенції призводить до дублювання управлінських структур та функцій, надмірних фінансових витрат держави тощо. Модернізуючи та створюючи державні органи, залучаючи інститути громадянського суспільства, потрібно й надалі удосконалювати законодавчу базу, створювати професійні кадри, налагоджувати відносини між органами державної влади, місцевого самоврядування та інститутами громадянського суспільства. Від їх взаємодії залежить результативність та ефективність державної політики.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку. Проаналізувавши інституційне забезпечення соціального захисту УБД, можемо зробити висновок, що сфера соціального захисту УБД динамічно розвивається. Сьогодні створюється нова система соціального

захисту ветеранів, приймаються закони з соціальних питань ветеранів та їх сімей, розробляються наукові підходи до питань інституційного, інформаційного, правового, соціального забезпечення.

На даний час державна політика соціального захисту ветеранів реалізується великою кількістю інститутів та являє собою комплекс заходів, які демонструють реакцію Уряду на ситуацію, що виникає під впливом політичних чинників. З 2018 р. головним центральним органом виконавчої влади стає Міністерство у справах ветеранів, що забезпечує формування та реалізацію державної політики соціального захисту УБД.

В умовах модернізації інституційного забезпечення провідним питанням є удосконалення законодавчої бази, налагодження взаємодії органів державної влади, ОМС та інститутів громадянського суспільства. Відповідно до плану діяльності Мінветеранів на 2021 р. заплановано створення єдиних центрів надання послуг у форматі “Ветеранських просторів”, впровадження нових стандартів ветеранської підтримки, оцінки діяльності та ефективності внутрішнього контролю у підприємств, установ, організацій, що належать до сфери соціального захисту ветеранів. Також важливим питанням є підтримка громадських організацій ветеранів, яка відіграє потужну роль в ефективній реалізації державної політики соціального захисту УБД. На нашу думку, держава має спрямовувати свої дії на подальшу трансформацію існуючих інститутів, яка буде відповідати сучасним викликам.

Список використаних джерел

1. Безтелесна Л. І., Пивоварчук Л. В. Інституційне забезпечення реалізації соціальних гарантій держави : монографія. Київ : Кондор-Видавництво, 2017. 196 с.
2. Біла книга: аналіз системи державної підтримки ветеранів та їх сімей в Україні. Юридична сотня. URL: <https://legal100.org.ua/analytics/bila-kniga-analiz-sistemi-derzhavnoyi-pidtrimki-veteraniv-ta-yih-simey-v-ukrayini/> (дата звернення: 24.02.2020).
3. Буглак Юрій. Проблеми розмежування повноважень між органами виконавчої влади і органами місцевого самоврядування в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 11. С. 70–75.
4. Державна політика : підручник / ред. кол. : Ю. В. Ковбасюк (голова), К. О. Ващенко (заст. голови), Ю. П. Сурмін (заст. голови) [та ін.] ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. Київ : НАДУ, 2014. С. 35.
5. Деякі питання Державної соціальної служби України : Постанова Кабінету Міністрів України від 18.12.2019 р. № 1053. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1053-2019-%D0%BF> (дата звернення: 24.02.2020).
6. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. 141 с.
7. Офіційний сайт Державної служби зайнятості України. URL: <https://www.dcz.gov.ua/storinka/pro-sluzhbu> (дата звернення: 03.02.2020).
8. Офіційний сайт Державної служби України з питань праці. URL: <http://dsp.gov.ua/biografiia/> (дата звернення: 03.02.2020).
9. Офіційний сайт Комітету Верховної ради з питань соціальної політики та захисту прав ветеранів. URL: http://komspip.rada.gov.ua/news/Pro_komitet/73202.html (дата звернення: 03.02.2020).
10. Офіційний сайт Міністерства у справах ветеранів України. URL: <https://mva.gov.ua/ua> (дата звернення: 03.02.2020).
11. Офіційний сайт Пенсійний фонд України. URL: <https://www.pfu.gov.ua/1391-diyalnist-pensijnogo-fondu-osnovni/> (дата звернення: 03.02.2020).
12. Офіційний сайт Фонд соціального захисту інвалідів. URL: <https://www.ispf.gov.ua/profond/misiya-fondu> (дата звернення: 03.02.2020).
13. Офіційний сайт Фонд соціального страхування України. URL: <http://www.fssu.gov.ua/fse/control/main/uk/index> (дата звернення: 03.02.2020).

14. Питання діяльності Міністерства у справах ветеранів України : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.11.2018 р. № 986. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/986-2018-%D0%BF> (дата звернення: 24.02.2020).

15. Положення про Міністерство соціальної політики України : Постанова Кабінету Міністрів України від 17.07.2015 р. № 423. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/423-2015-%D0%BF#n8> (дата звернення: 24.02.2020).

16. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 05.02.2015 р. № 157-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19> (дата звернення: 24.02.2020).

17. Про затвердження Положення про Міністерство фінансів України : Постанова Кабінету Міністрів України від 20.08.2014 р. № 375. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/375-2014-%D0%BF> (дата звернення: 03.02.2020).

18. Про Раду національної безпеки і оборони України : Закон України від 05.03.1998 р. № 183/98-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183/98-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 22.01.2020).

19. Про співробітництво територіальних громад : Закон України від 17.07.2014 р. № 1508-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18> (дата звернення: 24.02.2020).

20. Федорчак О. В. Інституційний механізм державного управління. *Ефективність державного управління* : зб. наук. пр. ЛПІДУ НАДУ. 2017. № 50. С. 53–63.

Hordiienko Ye. P.,

Postgraduate Student of Personnel Management and Labor Economics Department,

KRI NAPA, Kharkiv

ORCID 0000-0001-5939-433X

INSTITUTIONAL SUPPORT FOR THE IMPLEMENTATION OF THE STATE POLICY OF COMBATANTS' SOCIAL PROTECTION

The state policy on social protection of veterans, namely combatants is now implemented in the context of administrative and political reform and institutional transformations. Institutional changes in Ukraine involve the creation of new or reorganization (improvement) of existing institutions, the transformation of organizational and personnel activities of institutions, as well as the establishment of interaction between them.

Thus, the purpose of the article is to analyze the institutional support for the implementation of the state policy of veterans' social protection.

Given the limited volume of the study, we will consider institutional support as a set of institutions that ensure the implementation of the state policy of veterans' social protection. State policy is implemented at three levels (local, regional, national), according to which the author proposes to structure the main institutions of veterans' social protection. The local level implies the implementation of their own self-governing and state-delegated powers for the veterans' social protection by local government bodies (hereinafter referred to as LGB and local executive bodies). At the regional level, state policy is implemented by LGB of the regional level (regional councils), territorial executive bodies (regional state administrations, regional public services, centers, etc.), civil society groups and associations that protect the rights on veterans' social protection at the oblast level, region. At the national level, the state policy and mechanisms of its implementation are formed, legislative documents are adopted, norms and standards are established, the order, procedures and regulations for financing budgetary programs of veterans' social protection are determined.

Currently, the state policy of veterans' social protection is implemented by a large number of institutions and acts as a set of measures that demonstrate the Government's response to the situation that arises under the influence of political factors. Since 2018 the Ministry of Veterans Affairs has become the main central body of executive power, which ensures the formation and implementation of the state policy of veterans' social protection. Civil society institutions (public organizations, unions, associations, charitable foundations, etc.) also function at all levels.

In the context of modernization of institutional support, the leading issue is the improvement of the legislative framework, the establishment of interaction between public authorities, local government bodies and civil society institutions. In our opinion, the state should direct its actions towards further transformation of existing institutions that will meet modern challenges.

Keywords: state policy; social protection; institutional support; veteran; combatant.

References

1. Beztesna, L.I., Pyvovarchuk, L.V. (2017). Instytutysjne zabezpechennia realizatsii sotsialnykh harantij derzhavy. L.I. Beztesna, L.V. Pyvovarchuk (Eds.). Kyiv: Kondor-Vydavnytstvo [in Ukrainian].
2. Bila knyha: analiz systemy derzhavnoi pidtrymky veteraniv ta ikh simej v Ukraini. Yurydychna sotnia. URL: <https://legal100.org.ua/analytics/bila-kniga-analiz-sistemi-derzhavnoyi-pidtrimki-veteraniv-ta-yih-simej-v-ukrayini/> [in Ukrainian].
3. Buhlak, Yurij. (2018). Problemy rozmezhuvannia povnovazhen mizh orhanamy vykonavchoi vlady i orhanamy mistsevoho samovriaduvannia v Ukraini. *Pidpriumnytstvo, hospodarstvo i pravo*, 11, 70–75 [in Ukrainian].
4. Derzhavna polityka. (2014). Yu.V. Kovbasiuk, K.O. Vaschenko, Yu.P. Surmin (et al.). Kyiv: NADU, 35 [in Ukrainian].
5. Deiaki pytannia Derzhavnoi sotsialnoi sluzhby Ukrainy: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 18.12.2019 r. № 1053. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1053-2019-%D0%BF>.
6. Konstytutsiia Ukrainy vid 28.06.1996 r. № 254k/96-VR. (1996). *Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy*, 30. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80>.
7. Ofitsijnyj sajт Derzhavnoi sluzhby zajniateosti Ukrainy. URL: <https://www.dcz.gov.ua/storinka/pro-sluzhbu>.
8. Ofitsijnyj sajт Derzhavnoi sluzhby Ukrainy z pytan pratsi. URL: <http://dsp.gov.ua/biohrafia/>.
9. Ofitsijnyj sajт Komitetu Verkhovnoi rady z pytan sotsialnoi polityky ta zakhystu prav veteraniv. URL: http://komspip.rada.gov.ua/news/Pro_komitet/73202.html.
10. Ofitsijnyj sajт Ministerstva u spravakh veteraniv Ukrainy. URL: <https://mva.gov.ua/ua>.
11. Ofitsijnyj sajт Pensijnyj fond Ukrainy. URL: <https://www.pfu.gov.ua/1391-diyalnist-pensijnogo-fondu-osnovni/>.
12. Ofitsijnyj sajт Fond sotsial'noho zakhystu invalidiv. URL: <https://www.ispf.gov.ua/pro-fond/misiya-fondu>.
13. Ofitsijnyj sajт Fond sotsial'noho strakhuvannia Ukrainy. URL: <http://www.fssu.gov.ua/fse/control/main/uk/index>.
14. Pytannia diialnosti Ministerstva u spravakh veteraniv Ukrainy: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 28.11.2018 r. № 986. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/986-2018-%D0%BF>.
15. Polozhennia pro Ministerstvo sotsialnoi polityky Ukrainy: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 17.07.2015 r. № 423. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/423-2015-%D0%BF#n8>.
16. Pro dobrovilne obiednannia terytorialnykh hromad: Zakon Ukrainy vid 05.02.2015 r. № 157-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/157-19>.
17. Pro zatverdzhennia Polozhennia pro Ministerstvo finansiv Ukrainy: Postanova Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 20.08.2014 r. № 375. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/375-2014-%D0%BF>.
18. Pro Radu natsionalnoi bezpeky i oborony Ukrainy: Zakon Ukrainy vid 05.03.1998 r. № 183/98-VR. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/183/98-%D0%B2%D1%80>.
19. Pro spivrobitnytstvo terytorialnykh hromad: Zakon Ukrainy vid 17.07.2014 r. № 1508-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1508-18>.
20. Fedorchak, O.V. (2017). Instytutysjnyj mekhanizm derzhavnoho upravlinnia. *Efektivnist derzhavnoho upravlinnia*, 50, 53–63 [in Ukrainian].

Надійшла до редакції 25.05.2020 p.